

INKLUUSIOTA EDISTÄVÄ OPETTAJANKOULUTUS (TE4I) KESKEISET TOIMINTAMALLIA KOSKEVAT VIESTIT

Johdanto

Tämä julkaisu on yhteenveto Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen Inklusiota edistävä opettajankoulutus (TE4I) -hankkeen päätelmistä ja suosituksista, joita voidaan käyttää tukena eurooppalaisessa ja kansainvälisessä päätöksenteossa.

Opettajankoulutus on ajankohtainen aihe kaikkialla Euroopassa ja sen ulkopuolella, ja opettajien sekä opettajankoulutuksen merkitys inklusiokehitykselle tunnustetaan. Maailman terveysjärjestön WHO:n vammaisuutta käsittelevässä maailmanraportissa *World Report on Disability* (2011) korostetaan, kuinka ”Yleisopetuksen opettajien asianmukainen kouluttaminen on olennaisen tärkeää, jotta he voivat jatkossa luontevasti ja pätevästi opettaa erilaisia tarpeita omaavia lapsia”. Raportissa korostetaan myös asenteiden ja arvojen merkitystä opettajankoulutuksessa tietojen ja taitojen ohella (s. 222).

TE4I: Eurooppalaiset ja kansainväliset suuntaukset

Kehittämiskeskuksen TE4I-hankkeessa on huomioitu opettajankoulutuksen ja inklusiivisen koulutuksen viimeaikainen kehitys sekä Euroopassa että sen ulkopuolella. Euroopan opetusministerien neuvoston julkaisussa *Päätelmät koulutuksen sosiaalisesta ulottuvuudesta* (2010) todetaan, että Euroopan opetus- ja koulutusjärjestelmissä on varmistettava sekä koulutuksen yhdenvertaisuus että korkea taso ja tunnustettava, että koulutustason parantamisen ja keskeisten taitojen tarjoaminen kaikille on olennaisen tärkeää, ei ainoastaan taloudellisen kasvun ja kilpailukyvyn kannalta vaan myös köyhyyden vähentämiseksi ja sosiaalisen inklusion edistämiseksi.

Inklusiota edistävä opettajankoulutus -hanke pyrkii edistämään kaikkien opettajien valmiuksia kohdata oppijoiden yhä erilaisemmat tarpeet. Hankkeella voidaan myös vaikuttaa seuraavia teemoja koskevaan päätöksentekoon:

Koulutuksellinen eriarvoisuus: ET 2020 -strategian tavoite 3 ”Edistetään tasapuolisuutta, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja aktiivista kansalaisuutta” saavuttamiseksi *Neuvoston päätelmät, annettu 12 päivänä toukokuuta 2009, eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisista puitteista* (2009a) painottaa tarvetta purkaa koulutukseen liittyvää eriarvoisuutta laadukkaalla varhaiskasvatuksella ja kohdennetulla tuella sekä edistämällä osallistavaa koulutusta. Varhaislapsuuden erityisen tuen merkitys sukupolvelta toiselle siirtyvien sosiaalisten ongelmien ehkäisemisessä sekä keinona vähentää julkisia menoja pitkällä aikavälillä tunnustetaan yhä laajemmin.

Köyhyys: Erityisesti Eurooppa-neuvoston julkaisussa *Council Conclusions on the European Platform against Poverty and Social Exclusion: A European framework for social and territorial cohesion (Euroopan neuvoston päätelmät köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan eurooppalaisesta foorumista: Eurooppalaiset puitteet sosiaaliselle ja alueelliselle yhteenkuuluvuudelle)* (2011a) vaaditaan enemmän panostusta toimiin, joilla voidaan tarjota tukea ja mahdollisuuksia epätyypillisille ja heikossa asemassa oleville oppijoille, ja tuodaan ilmi vammaisten erityinen riskialttius köyhyydelle ja sosiaaliselle syrjäytymiselle.

Koulunkäynnin varhainen keskeyttäminen: Koulunkäyntinsä varhain keskeyttäneet tarvitsevat mahdollisuuden korvaavaan täydennyskoulutukseen. Lisäksi yhteistyötä perheiden ja paikallisyhteisön kanssa on lisättävä, ja koulutussektorin sekä muiden osa-alueiden, kuten varhaiskasvatuksen, opetussuunnitelmien ja erityisesti vähäosaisille kohdistetun erityisen tuen, välistä koordinointia on tiivistettävä.

Koulutustason ja keskeisten taitojen parantaminen: *Neuvoston päätelmät koulutuksen asemasta Eurooppa 2020 -strategian täytäntöönpanossa (2011b)* -julkaisussa korostetaan koulutuksen keskeistä asemaa älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun saavuttamisen kannalta, sillä se antaa kansalaisille taidot ja osaamista, joita EU:n talous ja eurooppalainen yhteiskunta tarvitsevat, sekä edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta.

Vammaisten oppijoiden kohtaamien esteiden purkaminen: Useat maat ja Euroopan Unioni ovat edistäneet muutosta allekirjoittamalla ja ratifioimalla YK:n vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen (UNCRPD, 2006) ja siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan. Yleissopimuksen artiklassa 24 todetaan, että inklusiivinen koulutus tarjoaa vammaisille lapsille parhaan koulutusympäristön, auttaa voittamaan esteet ja haastamaan yleistyksset.

Yleissopimuksessa todetaan, että kaikkia opettajia on koulutettava toimimaan inklusiivisissa ympäristöissä ja korostetaan opettajankoulutuksen kehittämistä Euroopan opetusministerien neuvoston viime vuosina esittämällä toimilla (2007, 2008, 2009b), joita myös TE4I-hanke tukee.

Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskukseen Inklusiota edistävä opettajankoulutus (TE4I) -hanke¹

Vuonna 2009 kehittämiskeskus aloitti kolmivuotisen hankkeen selvittääkseen, miten yleisopetuksen opettajien peruskoulutus valmistaa heitä toimimaan työssään inklusiivisesti. Hankkeeseen osallistui 55 asiantuntijaa 25 maasta², mukaan lukien opettajankoulutuksesta ja inklusiivisesta koulutuksesta vastaavia päättäjiä sekä yleis- ja erityisopetuksen opettajankouluttajia. Hankkeen suositukset perustuvat osallistujamaiden inklusiota edistävän opettajankoulutuksen linjausten ja käytäntöjen yhteisiin piirteisiin, hankkeen yhteydessä laadittuihin linjauksiin ja kirjallisuuskatsauksiin sekä lukuisilta sidosryhmiltä 14 maahan suuntautuneilla opintokäynneillä kerättyyn tietoon. Yhteenvertaamiseksi lisäksi hanke tuotti myös osallistavan opettajan profiilin, johon on koottu osaaminen, jota tehokas ja inklusiivinen työskentely edellyttää.

Hankkeen tulokset ja suositukset

Opettajankoulutusta Euroopassa on kehitettävä, jotta se valmentaisi opettajia tehokkaasti moninaisuuteen ja inklusiiviseen luokkatyöskentelyyn. TE4I-hankkeen tulokset vahvistavat eurooppalaisessa päätöksenteossa esille nousseita keskeisiä kysymyksiä ja niiden pohjalta voidaan selkeästi osoittaa tarve

- Kehittää tehokkaampia rekrytointi- ja valintaprosesseja
- Parantaa opettajankoulutusjärjestelmiä, mukaan lukien opettajien peruskoulutusta, perehdytystä, mentorointia ja ammatillista täydennyskoulutusta
- Vahvistaa opettajan ammatin arvostusta ja varmistaa opettajien laadukas koulutus
- Kehittää koulujen johtamista.

TE4I-hankkeen tuloksissa korostuu erityisesti tarve kehittää opettajien osaamista ja edistää ammatillisia arvoja ja asenteita. Hankkeessa tunnistettiin neljä opettamiseen ja oppimiseen liittyvää perusarvoa, joihin inklusiivisessa ympäristössä toimivien opettajien osaaminen perustuu:

¹ Lisätietoa: <http://www.european-agency.org/agency-projects/teacher-education-for-inclusion>

² Alankomaista, Belgiasta (flaamin- ja ranskankieliset yhteisöt), Espanjasta, Irlannista, Islannista, Itävaltasta, Kyproksesta, Latviasta, Liettua, Luxemburgista, Maltasta, Norjasta, Portugalista, Puolasta, Ranskasta, Ruotsista, Saksasta, Sloveniasta, Suomesta, Sveitsistä, Tanskasta, Tšekin tasavallasta, Unkarista, Virosta ja Yhdistyneestä kuningaskunnasta (Englanti, Pohjois-Irlanti, Skotlant ja Wales)

Oppilaiden moninaisuuden arvostus: oppilaiden erot nähdään koulutuksen voimavarana

Kaikkien oppijoiden tukeminen: opettajilla on korkeat odotukset kaikkien oppijoiden oppimistuloksista

Muiden kanssa työskentely: yhteistyö ja tiimityö ovat keskeisiä välineitä kaikille opettajille

Ammattitaidon jatkuva kehittäminen: opettaminen on myös oppimista, ja opettajien on otettava vastuu omasta elinikäisestä oppimisestaan.

Hankkeen tuloksista johdetut suositukset on suunnattu opettajankoulutuksen henkilöstölle sekä päättäjille, joiden tulee laatia yhtenäinen poliittinen viitekehys laajojen järjestelmämuutosten hallintaan, joita inklusiota edistävän opettajankoulutuksen toteuttaminen edellyttää.

Rekrytointi ja uravalinnan pysyvyys: Tarvitaan tehokkaita toimia, joilla kehitetään opiskelijavalintaa ja ehkäistään opintojen keskeyttämistä sekä edistetään erilaisista taustoista tulevien opiskelijoiden – myös vammaisten opiskelijoiden – hakeutumista opettajankoulutukseen.

Opettajankoulutuksen toimivuus: Erilaisten opettajaksi johtavien reittien toimivuutta tulee tutkia samoin kuin sitä, miten opettajankoulutus, koulutussisällöt ja pedagogiikka voidaan organisoida tavalla, joka parhaiten kehittää opettajien valmiuksia kohdata oppijoiden erilaiset tarpeet.

Opettajankouluttajien ammattimaistuminen: Opettajankoulutushenkilöstön työnkuvaa on kehitettävä parantamalla rekrytointia, perehdytystä ja ammatillista täydennyskoulutusta. Opettajankoulutushenkilöstön profiilia korkea-asteen oppilaitoksissa ja harjoituskouluissa tulisi terävöittää nimittämällä tehtäviin sopivia asiantuntijoita, joilla on tarvittava osaaminen ja pätevyys. Tarvitaan myös muodollista opettajankouluttajien perehdytysprosessia ja keinoja ylläpitää opettajankouluttajien opetustaitoja.

Harjoituskoulujen ja korkea-asteen oppilaitosten yhteistyö: Suurin osa opettajien peruskoulutuksesta on opetusharjoittelua, jota on tuettava selkeällä näkemyksellä toiminnan teoriapohjasta, jolla varmistetaan, ettei opetusharjoittelussa keskitytä pelkästään helpoimmin havainnoitaviin ja mitattaviin taitoihin. Oppilaitosten ja opettajankoulutuslaitosten on yhdessä varmistettava, että oppilaitoksissa noudatetaan hyviä käytäntöjä ja opetusharjoittelut toteutetaan asianmukaisesti.

Laajemmat järjestelmä uudistukset: Opettajankoulutus ei ole yksinäinen saareke. Sen muuttaminen edellyttää kokonaisvaltaisia järjestelmä uudistuksia, joiden toteuttamiseen tarvitaan sitoutumista ja vahvaa johtajuutta kaikkien alojen päättäjiltä ja kaikilta koulutuksen sidosryhmiltä. Lisäksi tarvitaan panostusta eri sektorien rajat ylittävien inklusiivista koulutusta olennaisena osana inklusiivisempaa yhteiskuntaa tukevien, useita eri tasojen toimijoita kattavien linjausten laatimiseen.

Inklusiosta ja moninaisuudesta käytetyn terminologian selkeyttäminen: Luokittelu ja leimaaminen lisäävät vertailua, vahvistavat hierarkkisuutta ja voivat alentaa odotuksia ja siten haitata oppimista. Linjauksia on uudistettava tavalla, joka kannustaa opettajia ja keskeisiä asiantuntijoita kehittämään selkeän näkemyksen toisenlaisen kielenkäytön perusteista ja vaikutuksista.

Muita linjausten kehittämisiä alueita

Inklusiota edistävän opettajankoulutuksen kehittyminen on selvästi havaittavissa eri puolilla Eurooppaa. Monia keskeisiä linjauksia on kuitenkin tarkasteltava perinpohjaisemmin, jotta opettajankoulutus pystyisi valmistamaan kaikki opettajat kohtaamaan oppijoiden erilaiset tarpeet inklusiivisessa oppimisympäristössä. Eurooppalaisen päätöksenteon painopisteiden ja TE4I-hankkeen tulosten perusteella jatkotoimista olisi selkeää hyötyä. Erityisesti seuraavat neljä aluetta edellyttävät lisätoimia ja linjausten kehittämistä:

Sulauttava malli opettajien peruskoulutuksessa: Inklusio ja moninaisuus sisällytetään olennaisena osana kaikkien opettajien peruskoulutukseen oppilaiden ikään ja opetettaviin aineisiin katsomatta.

Mahdollisuus moninaisuutta käsittelevään jatkuvaan ammatilliseen kehittymiseen kaikille opettajille ja oppilaitosten johdolle: Sen lisäksi, että moninaisuutta käsitellään opettajien peruskoulutuksessa ja opettajille tarjotaan siihen liittyviä kokemuksia, opettajilla tulisi olla mahdollisuus myös uransa aikana paneutua tarkemmin tiettyihin moninaisuuteen liittyviin teemoihin.

Kaikille opettajankouluttajille tarjotaan mahdollisuus moninaisuuteen liittyvään ammatilliseen kehittymiseen: Tarvitaan lisää opettajankouluttajia, joilla on tietoa ja kokemusta inklusiivisista ympäristöistä. Kaikille opettajankouluttajille tulisi tarjota mahdollisuuksia tehdä tutkimusta ja kehittää yhteistoimintaa, joka edistää osastojen välistä yhteistyötä, ja tukea koko oppilaitoksen läpäisevää näkemystä moninaisuudesta.

Tiedonkeruu opettajien rekrytinnasta ja uravalinnan pysyvyydestä etenkin vähemmistöryhmiin kuuluvien opettajien osalta: Tätä tietoa tulee analysoida ja käyttää päätöksenteon tukena sen varmistamisessa, että opettajakunta edustaa kattavasti koko väestöä.

Loppukommentit

Inklusion lisäämisen edut, jotka liittyvät muihin tärkeisiin seikkoihin, kuten sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja yhteisön koheesioon, ovat samalla pitkäaikaisia sijoituksia varhaiskasvatukseen, ja inklusiivisessa koulutusjärjestelmässä voimavarat käytetään todennäköisesti kaikkein tehokkaimmin.

Oikeudenmukaisemman koulutusjärjestelmän toteutuminen edellyttää, että opettajilla on tarvittavaa osaamista vastata moninaiisiin tarpeisiin, ja toivomme, että tämä yhteenvetoraportti antaa ideoita ja innostaa pyrkimään kohti laadukasta koulutusta kaikille oppijoille.

Viitteet

Council of the European Union (2007) *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on improving the quality of teacher education* (Official Journal C300, 12.12.2007) (Neuvoston ja neuvostossa kokoontuvien jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätelmät annettu 15 päivänä marraskuuta 2007 opettajankoulutuksen laadun parantamisesta, Euroopan unionin virallinen lehti 2007/C 300/07)

Council of the European Union (2008) *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on improving the quality of teacher education* (Official Journal 21, 12.12.2008) *an agenda for European cooperation on schools* (OJ 2008/C 319/08) (Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätelmät, annettu 21 päivänä marraskuuta 2008 - Nuorten valmistaminen 2000-lukuun: koulualan eurooppalainen yhteistyöohjelma, Euroopan unionin virallinen lehti 2008/C 319/08)

Council of the European Union (2009a) *Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ('ET 2020')* (2009/C 119/02) (Neuvoston päätelmät, annettu 12 päivänä toukokuuta 2009, eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisista puitteista (ET2020), Euroopan unionin virallinen lehti 2009/C 119/02)

Council of the European Union (2009b) *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 26 November 2009 on the professional development of teachers and school leaders* (OJ 2009/C 000/09) (Neuvoston päätelmät 26 päivänä marraskuuta 2009 opettajien ja koulunjohtajien ammattitaidon kehittämisestä, Euroopan unionin virallinen lehti 2009/C 302/04)

Council of the European Union (2010) *Council conclusions on the social dimension of education and training. 3013th Education, Youth and Culture meeting*, Bryssel, 11. toukokuuta 2010

Council of the European Union (2011a) *Council Conclusions on the European Platform against Poverty and Social Exclusion: A European framework for social and territorial cohesion. 3073th Employment, social policy, health and consumer affairs Council meeting*, Bryssel, 7. Maaliskuuta 2011

Council of the European Union (2011b) *Council conclusions on the role of education and training in the implementation of the 'Europe 2020' strategy* (2011/C 70/01) (Neuvoston päätelmät koulutuksen asemasta Eurooppa 2020 -strategian täytäntöönpanossa, Euroopan unionin virallinen lehti 2011/C 70/01)

United Nations (2006) *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, New York. (Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista) Sähköinen lähde verkko-osoitteessa <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

World Health Organisation (2011) *World Report on Disability*, Geneve, Sveitsi, WHO.

© European Agency for Development in Special Needs Education 2011

Raportin julkaisemiseen on saatu tukea Euroopan komission koulutuksen ja kulttuurin pääosastolta:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm.